

Készült a Nemzeti Együttműködési Alap támogatásával

Kelemen-Hényel Nikoletta – Kovács Gábor –
dr. Pintér István – Sipos Anett – dr. Szűcs Róbert Sándor

Műhelymunkák

A korrupciós hálózatok kialakulása
Magyarországon 2010-ig

2013/2. szám

Műhelymunkák

A korrupciós hálózatok kialakulása
Magyarországon 2010-ig

2013/2. szám

Készült a
Nemzeti Együttműködési Alap
támogatásával

Kelemen-Hényel Nikoletta – Kovács Gábor –
dr. Pintér István – Sipos Anett – dr. Szűcs Róbert Sándor

Műhelymunkák

A korrupciós hálózatok kialakulása
Magyarországon 2010-ig

Tanulmánykötet

2013/2. szám

Geopolitikai Tanács Közhasznú Alapítvány – Budapest, 2013

www.cgeopol.hu

A kötetben publikált tanulmányok
a NEA által támogatott nyílt pályázat keretében születtek,
így az abban foglaltak nem tekinthetők
a Geopolitikai Tanács hivatalos álláspontjának

Tartalom

Bevezető (Dr. Pintér István)	11
DR. SZŰCS RÓBERT SÁNDOR PH.D.	
Attitűdök a korrupcióról a jövő gazdasági szakembereinek szegmensében	17
KELEMEN-HÉNYEL NIKOLETTA	
Korrupció az építőiparban	45
SIPOS ANETT	
Az érzékelt demokrácia deficit és a bírói függetlenség, felelősség összefüggései	69
KOVÁCS GÁBOR	
Korrupció a pénzügyi szektorban (?)	113
DR. PINTÉR ISTVÁN	
Korrupciós hálózatok Magyarországon 2010-ben	139
Függelék	259

KOVÁCS GÁBOR

Korrupció a pénzügyi szektorban (?)

Absztrakt

A 2000-es évek eleje óta számos, a korrupció feltárására, megelőzésére vonatkozó kutatás jelent meg. A kutatások csekély mértékben érintették a pénzügyi szektort, mely szabályozottságával kiemelkedik a többi szektor közül, ezért (is) volt érdekes megvizsgálni a valós helyzetet. Jelen kutatás a fő hangsúlyt a korrupció észlelésére és az egyes pénzügyi intézmények által végrehajtott megelőző tevékenységre helyezi, de fontosnak tartja és figyelembe veszi a korrupcióról kialakult véleményeket is.

13 különböző nagyságú pénzügyi intézmény eltérő vezetői beosztásban dolgozó szakembere vett részt az anonim jellegű kutatásban. Az interjúalanyok megpróbálták meghatározni a korrupció fogalmát és elterjedtségét a pénzügyi szektorban, a korrupciós magatartásformákat, a korrupcióval vélelmezhetően érintett szervezeti egységeket, területeket; megoldási javaslatokat, preventív eszközöket, eljárásokat (anti-korrupciós intézkedések) és azokat a bevezetendő módszereket, amelyek véleményük szerint elősegítenék a korrupció szintjének csökkenését.

Kulcsszavak: korrupció, pénzügyi szektor, preventív eszközök vagy anti-korrupciós intézkedések

Abstract

There are several searchings made an appearance regarding for prevention and opening of corruption since 2000. The searchings concerned the financial sector in small extent which is emerging with controlled systems out of other sectors, that's why was very interesting to check on the real situation. This searching put the main tone into a perception of corruption and prevention activity of financial institutes but it considering to importance and regarding the openions on corruption.

13 experts (in several sized financial institutes, in several executive status) was participated in the anonymous searching. The interviewees tried to determine the concept and range of corruption in the financial sector, the types of corruption attitudes, the organizational units concerned with corruption; the instances for solution, the prevention tools (anti coppurption

measures) and those necessary methods which conduce to the decreasing of the level of corruption

Keywords: corruption, financial sector, prevention tools, anti corruption measures

Az utóbbi években a pénzügyi szektor számos résztvevőjével, képviselőjével dolgoztam együtt, több kockázat- és folyamatelemzést végeztem compliance, pénzmosás megelőzése vagy csalás elleni projektekben.

A 2000-es évek eleje óta számos, a korrupció feltárására, megelőzésére vonatkozó kutatás jelent meg, melyeket profi szakemberek készítettek, a lehető legalaposabban feltérképezve egy adott országra, ország-csoportra vagy társadalomra jellemző magatartási formákat.

A kutatások csekély mértékben érintették a pénzügyi szektort, mely szabályozottságával kiemelkedik a többi szektor közül, ezért (is) érdekes megvizsgálni a valós helyzetet.

Fontos vitaindító kijelentésnek tartom, hogy "...az egyik interjúalany említ olyan területet, ahol szerinte nem igazán van korrupció: a bankszektort és a biztosítókat nevezi meg. Állítását a világos belső szabályozás és a kialakult verseny említésén kívül azzal indokolja, hogy a szektor a korrump embereket kivetí magából..." (Forrás: Szántó Zoltán és Tóth István János: Korrupciós kockázatok az üzleti szektorban, 38-39. old.)

A terület ismerőjeként – több mint 15 év szakmai tapasztalattal a hátam mögött – inkább tartom magam banki szakembernek, mint képzett kutatónak. Így az első ilyen jellegű munkámat témafelvetésnek és terveim szerint egy nagyobb lélegzetvételű kutatás bevezetőjének szánom (lásd 136. oldal).

A projekt munkamódszere a következő volt: az áttekintett szakmai háttéranyag alapján összeállítottam egy rövid kérdőívet, (lásd 137. oldal), a kérdésekre kapott válaszok alapján pedig elkészülhet az elemzés.

A kérdések kizárólag a pénzügyi szektor korrupciós helyzeteire, lehetőségeire korlátozódtak, ezért a szektoron kívüli egyéb megjelenési formákat nem tárgyaltam.

Az interjúalanyok a teljes interjú során élhettek azzal a jogukkal, hogy a feltett kérdésre nem válaszolnak, erre azonban csak egy alkalommal került sor.

A kutatás témája mellett ugyanolyan fontos a résztvevők anonimitásának biztosítása, ezért néhány adat felvétele és közzététele a lehető legáltalánosabb megfogalmazásban található meg. Számomra nagy megtiszteltetés volt, hogy a résztvevők vállalták a részvételt és értékes információkkal segítettek a munkámat. Ezúton is köszönöm együttműködésüket.

Bevezetés

Az üzleti életben jelen lévő korrupció feltárásáról, a jelenséget működtető mechanizmusokról és azok megértéséről számos kutatás készült. A kutatások jellemzően a konkrét korrupciós helyzetekre és azok megismerésére irányultak.

Jelen kutatás a fő hangsúlyt a korrupció észlelésére és az egyes pénzügyi intézmények által végrehajtott megelőző tevékenységre helyezi, de fontosnak tartja és figyelembe veszi a korrupcióról kialakult véleményeket is.

Teljes képet akkor kapunk a pénzügyi szektorban tapasztalható korrupcióról, ha

- megértjük fogalmát és mozgatórugóit
- megelőző intézkedéseket vezetünk be a mindennapi munka során
- a munkavállalók képzésében kiemelt szerepet kap az intézkedések bemutatása
- ellenőrizzük, visszamérjük az intézkedések hatékonyságát.

Az interjúk támpontot adhatnak arra vonatkozóan, hogy a szektorban milyen jellemző vagy tipikus elkövetési magatartások találhatók, és erre alapozva az elemzés kifejtheti az egyes helyzetek, cselekedetek mozgatórugóit és esetleges elterjedtségét.

Az interjúk többletinformációt is nyújthatnak arra vonatkozóan, hogy az egyes pénzügyi intézmények a tulajdonosi kultúra részeként, a saját maguk által működtetett mechanizmusok révén az általánosan ismert korrupciós helyzeteken kívül milyen speciális, „nem megszokott” (ismeretlen) korrupciós technikákkal találkoztak és a kezelésükre, megelőzésükre milyen technikákat, eljárásokat, módszereket alkalmaznak.

Az országra vagy a régióra vonatkozó kutatások a korrupció elterjedtsége ellenére kevés igazán hatékony kutatási eredményt tudnak felmutatni, főként a jelenség természetéből fakadóan (az érintettek nem beszélnek, nehezen bizonyítható).

Igazán használható eredményt akkor kaphatunk, ha az egyes tudományágak által használt kutatási módszereket kombináljuk, azaz a fogalmi meghatározás és a tartalmi kérdések mellett az interjúk adta információkat is felhasználjuk.

Jelen kutatás igyekezett megfelelni ennek a módszertani megközelítésnek: az interjúalanyok megpróbálták meghatározni

- a korrupció fogalmát és elterjedtségét a pénzügyi szektorban,
- a korrupciós magatartásformákat
- a korrupcióval vélemezhetően érintett szervezeti egységeket, területeket
- a megoldási javaslatokat, a preventív eszközöket, eljárásokat (anti-korrupciós intézkedések)
- azokat a bevezetendő módszereket, amelyek véleményük szerint elősegítenék a korrupció szintjének csökkenését

Az elemzés

Rendhagyó módon az elemzést az utolsó kérdéscsoporttal kezdeném, mert a témakör bizalmassága, érzékenysége miatt kiemelten fontosnak tartom, hogy az interjúalanyok hogyan érezték magukat a kérdések során.

Mekkora volt az interjú időtartama, milyen volt a hangulata; volt-e olyan kérdés, amelyre az interjúalany nem akart válaszolni?

Az interjú időtartamával azt szeretném érzékeltetni, hogy kaptam-e elég időt a beszélgetésre; az interjú hangulata és a kérdésekre adott válaszok pedig az együttműködési hajlandóságot mutatják.

Az interjúk átlagos időtartama 1 óra – 1 óra 15 perc volt.

Mindegyik interjú nagyon jó hangulatban telt, az interjúalanyok rendkívül támogatóan, pozitív hozzáállással és komoly érdeklődéssel támogatták munkámat.

Az interjúk során minden kérdésre válaszoltak.

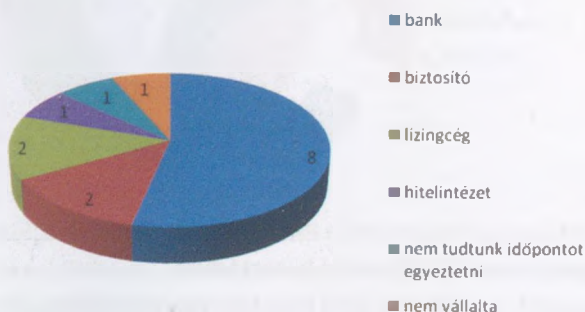
Interjúalany neve, kora, iskolai végzettsége, mióta dolgozik vezetőként
Ezekkel az adatokkal azt kívántam elérni és bemutatni, hogy az az interjúalany, aki magas iskolai végzettséggel rendelkezik és több éve vezető beosztásban dolgozik, képes árnyaltan és összefüggéseiben beszélni a korrupció problémájáról és tudja példákkal, esetekkel alátámasztani mondanivalóját. Az interjúalany neve kevésbé fontosnak tűnik, de azt gondolom, hogy akkor hiatalos és alapos egy kutatás, ha mindkét nem képviselteti magát.

A kutatás irányának meghatározása mellett el kellett döntenem, hogy a pénzügyi szektor képviselői közül kiket érdemes megkérnem az interjúval való részvételre.

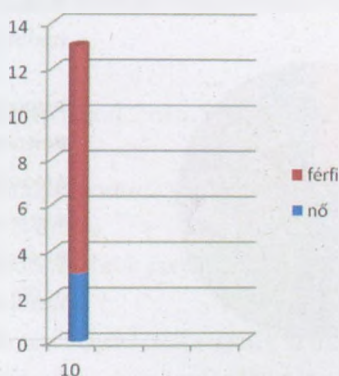
Összesen 15 szolgáltató képviselőit kerestem meg:

- 9 bank
- 2 biztosító
- 2 lízingcég
- 1 hitelintézet
- 1 takarékszövetkezet

Az egyik bank képviselőjével folytatott egyeztetések nem vezettek eredményre (1 hónap alatt sem találtunk megfelelő időpontot), illetve a takarékszövetkezet képviselője nem kívánt részt venni a kutatásban.

Résztvevők neme

A kutatásban 10 férfi és 3 nő interjúalany vett részt.

Résztvevők kora

A legfiatalabb interjúalany 33, a legidősebb 55 éves volt.

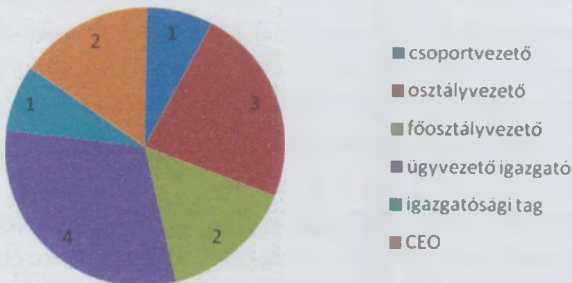
Résztvevők iskolai végzettsége

Az interjúalanyok közül 9-n rendelkeznek egyetemi, 4-en pedig főiskolai végzettséggel.

Mióta dolgozik vezetőként (vezető beosztásban)?

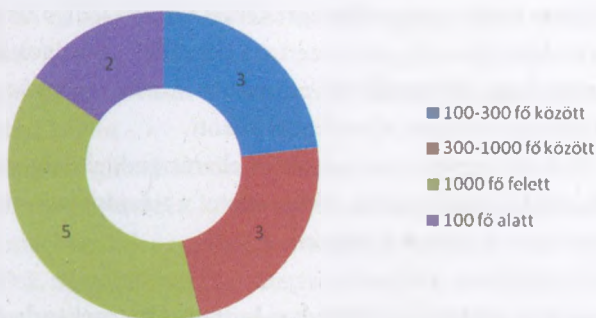
Az interjúalanyok szolgáltatón belül pozíciójára többféle elnevezés vagy megnevezés vonatkozik, a jobb megértés érdekében egységes elnevezést alkalmazok. Jól látható, hogy az interjúalanyok vezetői beosztásban dolgoznak, több vezetői szint képviselteti magát, más-más rálátással a szervezet egészére vonatkozóan, csoportvezetőtől CEO-ig bezárólag.

Szolgáltatóra vonatkozó adatok (alkalmazotti létszám, nettó árbevétel)

Mind a 13 szolgáltató 200M HUF feletti éves árbevétellel rendelkezik.

Az alkalmazotti létszámot tekintve jól látható, hogy kicsi (100 fő alatti) és nagy (1000 fő feletti) intézmények is képviseltetik magukat, reprezentálva a korrupciós jelenség eltérő megjelenési formáit és a szükséges ellenintézkedések mértékét.

Az adott szolgáltatónak van-e külföldi tulajdonosa? (szttenderdek, eljárások mennyire kötöttek / az anyavállalat ad-e bármilyen segítséget a szabályok implementálásában?)

A kérdések motivációja és a várt információtartalom az volt, hogy nemzetközi tapasztalattal, eltérő – fejlettebb – pénzügyi kultúrával rendelkező országokból származó anyavállalat (tulajdonos) mennyire támogatja leányvállalatát egy speciális tudást, eljárásrendszert megkövetelő jelenség megelőzésében, kezelésében.

A ténylegesen 13 résztvevő közül 2 nem rendelkezik külföldi tulajdonossal.

A szabályok implementálása során 2 jellemző megközelítést tapasztaltam:

- ha nincs külföldi tulajdonos
 - teljesen szabadon dönthetnek szabályok, eljárások bevezetésére
- ha van külföldi tulajdonos
 - teljesen szabad döntési helyzet, sok segítség és mozgástér, bár van egyeztetés a közös stratégiában és a kontrollban (megjelenhet pl. a jóváhagyási limit csökkentésében)

- teljes tulajdonosi kontroll (kötött sztenderdek és eljárások, szabályok szó szerinti átvétele, nemzeti szabályozás tiszteletben tartása – változtatási lehetőség nélkül / kivéve, ha nem ellentétes nemzeti jogszabállyal, illetve megengedett szigorúbb szabályok bevezetése)

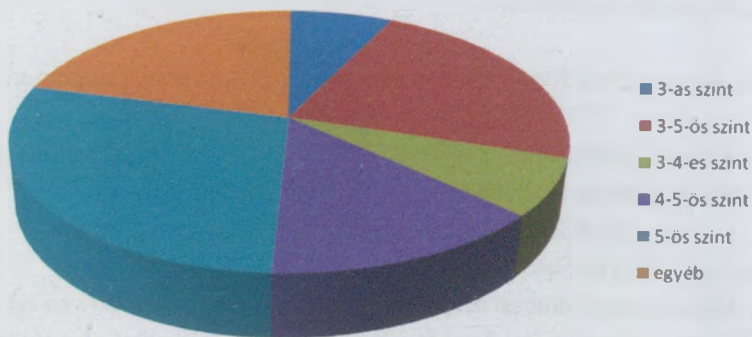
Mindenki egyetértett abban, hogy teljes támogatást kapnak a tulajdonos képviselőjétől, igény esetén pedig segítséget kérhetnek a szabályozás kialakításában. Akadt olyan vélemény, mely szerint a szigorúbb szabályok bevezetése azt is jelentheti, hogy olyan eljárást vezetnek be, amely egyébként nem szerepelt a tulajdonos elvárásai, sztenderdjei között.

Másik vélemény szerint annyira kötött eljárásrenddel dolgoznak, hogy inkább „elkerüli” a kérdéseket és a kapcsolatot a tulajdonos képviselőjével és a meghatározott feladatokat teljesítik.

Van-e és ha igen, mennyire elterjedt a korrupció a szektorban (1-10-ig terjedő skálán becsülje meg a mértékét). A korrupció mértéke csökkent-e vagy nőtt-e az utóbbi években?

Az összes interjúalany egyértelműen kijelentette, hogy véleménye szerint van korrupció a pénzügyi szektorban. Az általános vélekedés szerint a korrupció mértéke egy 10-es skálán 3-5 pontot jelent.

3 interjúalany nem tudott választ adni a kérdésre (egyéb kategória), szerintük a) „sejtésem nincs”, b) „nagyon alacsony szintű” és c). „napi szinten létezik a lehetőség, de nem tudom megbecsülni”.

A korrupció csökkenő vagy növekvő tendenciájának meghatározása már árnyaltabb képet mutat:

- 3 interjúalany nem tudja a mértéket megbecsülni
- 5 interjúalany szerint csökken a korrupció mértéke
- 5 interjúalany szerint növekszik a korrupció mértéke

A többség az alábbi pozitív érveket használta a korrupció mértéke csökkenésének okai között:

- pénzügyi szektor jobban védett, rendkívüli módon le szabályozott a többi szektorhoz képest
- gazdasági válság hatása (cost cutting)
- finanszírozás, beszerzés, kiszervezett tevékenységek száma csökkent
- jobban megbecsülik az emberek a munkahelyüket
- kontrollok, új szabályozás bevezetése, ellenőrzés mértékének növekedése
- banki szinten több külföldi vezető dolgozik, akik hozzák magukkal az elutasítás kultúráját

Noha többen is növekvő tendenciát vélelmeznek, egy interjúalany emelte ki a szabályozottság és a korrupció növekedése közötti összefüggést („nehéz bejutni a rendszerbe, jobban meg kell dolgozni érte”), egy másik pedig fő okként a hitelekhez való nehezebb hozzájutást és az ügymintézők reáljövédelmének csökkenését („agyon dolgoztatnak...”) jelölte meg.

Egy interjúalany véleménye az volt, hogy a banki üzem lényegesen tisztább, mint bárki is gondolja.

A korrupció negatív vagy pozitív jelenség? Egyáltalán van-e, lehet-e pozitív hatása?

Nagyon érdekes kérdésnek tartom, főként a pozitív hatásra vonatkozó kitétel miatt: egy egyértelműen negatív jelenség tartalmazhat-e pozitív elemeket, hatásokat?

Mindegyik interjúalany szerint a korrupció egyértelműen negatív, romboló hatású.

9 interjúalany kizárta a korrupció pozitív hatását, azonban 4 interjúalany tett észrevételt a kérdés kapcsán:

- A korrupciónak pozitív hatása nincs (úgy kell a munkánkat végezni, hogy ne legyen – megfelelő szakértelem, fizetés, technológia, erőforrás biztosításával)
- pozitív hatás elérése egyértelműen kultúra kérdése (nem mindenhol törvénytelen cselekedet)
- korrupció és lobby nehezen definiálható határterületek
- kontrollpontok hatékonyságát látjuk / láthatjuk (egyfajta tükröt ad, hol kell változtatni)

Határozza meg a korrupció fogalmát

A korrupcióra tanulmányaink, olvasmányaink alapján adhatunk egyfajta fogalmi meghatározást. Én azt kértem, hogy mindenki a saját szavaival, esetleg saját tapasztalatait felhasználva közérthetően próbálja meghatározni, hogy mit ért / mit értünk a jelenség alatt

A fogalom meghatározása során az interjúalanyok számos magyarázatot adnak a korrupcióra.

- a vállalat képviselőjét külső vagy olyan belső munkatársak próbálják befolyásolni, amely a vállalat számára nem, csak az egyén számára jelentenek jó anyagi lehetőséget, üzletet (külső befolyás hatására, üzlet elősegítése érdekében)
- olyan gazdasági folyamatokat nehezítő tevékenység, amely elsősorban az egyéni érdekeket támogatja, romboló a közösségre, jelentősen megdrágítja az ország és az üzlet eredményét (alapvetően etikátlan tevékenység)
- olyan intézményrendszer, melyben valamilyen ellenszolgáltatás, előny biztosítása működik (jogtalan előny). Nem mindig jogtalan előny, pl. ha járna az előny, de nem jutok hozzá
- törvénytelen eszközökkel vesznek rá személyeket vagy szervezeteket olyan működésre, amely gyorsítja, vagy eltérő működésre kényszeríti a folyamatokat
- „minden, amiből kihagynak” (Hofi Géza). Egyrészt jogi kategória (vesztetés és kapcsolódó bűncselekményei), másrészt minden vagyoni előny, nem megengedett módon történő nyújtása és elfogadása, mely a cég ne-

vében eljáró munkatársa vagy vezető tiltott előnyhöz juttatását segíti elő (eredménye vagyoni előny a munkáltató részére)

- valaki saját maga előnyére köt olyan szerződést, amely maga vagy a cége számára hátrányos vagy nem a legkedvezőbb (korrumpáló nyeresége – személyes előny)
- valamilyen egyéni érdeket helyezünk a cég érdeke elé, amelyből előny származik (de nem biztos, hogy azzal realizálódik)
- valaki helyzetbe szeretne jutni (normál körülmények között nem vagy hosszabb időt vesz igénybe) és előnyt realizálni, vagy hatalmát önértékből akarja kifejezni vagy piaci pozícióját, vagyoni helyzetét biztosítani kívánja hosszabb távon. Ilyen lehet pl.: kapcsolati tőke kihasználása, pénzbeli köszönet, információkhoz való hozzájutás vagy anyagi ellenszolgáltatás nyújtása.
- valamilyen előny adása, nyújtása (jogtalan), valamilyen kedvező döntések, előny biztosítása érdekében történik. Sokféle formája van, legtipikusabb: anyagi előny biztosítása kedvező döntéshelyzet előállítására (járulékos büntetőjogi elem: befolyással üzérkedés)
- ide tartozik a belső csalás vagy visszaélés is (anyagi előnyért tett szolgáltatás: szándékos lefizetés, jelentések megtévesztése)
- több megközelítése van a korrupciónak:
 - munkakörrel, befolyással történő visszaélés: olyan juttatás, ellenszolgáltatás elvárása, amely össze nem egyeztethető a bankkal
 - olyan anyagi előnyök megszerzésére irányul, amely tisztességtelen
- mások olyan befolyásolása, amely nem elsősorban és nem az adott pozícióban optimális (üzleti) érdek előtérbe helyezését szolgálja (más módon: vélemény befolyásolása)
- egy döntésre jogosult személy befolyásolása valamilyen érdek ígérete vagy nyújtása segítségével (aktív korrupció). Passzív ennek elfogadása, kezdeményezése, valamely előny ígérete vagy biztosítása (egyébként is meg kellene csinálni, de csak előnyért)

Az interjúalanyok nagyon plasztikusan fogalmaztak és a lehető legnagyobb alapossággal körülírták a korrupció lehetséges megjelenési formáit. Ha a szakirodalmat nézzük, teljes egészében leképezték a fogalmi magyarázatot:

a korrupció nem más, mint jogtalan előny nyújtása vagy szerzése valamilyen ellenszolgáltatás fejében.

Milyen magatartásformákat sorol a korrupció témakörébe? (kizárólag pénzügyi szektor) Milyen tevékenységnél lehet jelen konkrétan, soroljon fel példákat?

A kutatás a pénzügyi szektorban lehetséges anomáliákra irányult, ezért kizárólag erre a tevékenységre koncentrálódnak a válaszok.

A pénzügyi, kiegészítő pénzügyi, biztosítási területen számos egymástól elkülönített szervezeti egység, munkaterület dolgozik, ezért azt kíséreltük megállapítani, hogy mely tevékenységek lehetnek érintettek, veszélyeztetettek.

Az interjúalanyok az alábbi tevékenységek végzése során vélelmezik a korrupció lehetőségét („minden tevékenységnél jelen lehet, mert valaki többet vagy jobbat akar a többségnél”):

- beszerzések (működéshez szükséges eszközök, facility management)
 - szállító szerződés kedvező elbírálása
 - fiók-építés engedélyezési folyamata (hatóságok részéről)
 - személyes előny nyújtása – kolléga alkalmazása
- üzemeltetés (beruházás, megbízási – szolgáltatási szerződések)
- IT szoftverfejlesztés, tanácsadás
 - külső szolgáltató belső embereket alkalmaz
 - bank-specifikus szolgáltatók monopolhelyezete
- work-out (követelés-vásárlás, behajtás, vagyonkutatás, felszámolási eljárások, fedezet-értékelés és nyomonkövetés)
- behajtás (céltartalék képzés miatt megszabadulunk a hiteltől)
 - eszköz árának szándékos növelése (visszavétel esetén vagy versenyeztetés nélkül)
 - versenyeztetés kizárása
- szolgáltatási előny (ingyen szolárium-bérlet=kedvezőbb számlacsomag)
 - kolléga és partnercég kollégái közötti baráti viszony
- összejátszás (eszközvizsgálat – eszköz meglétének vizsgálata)
- azonnal hasznosítható – pénzre váltható – előnyök (beszerzés, hitelezés)
- közvetítő (hamis adatszolgáltatás, jutalék megosztása /visszaforgatása)

- fióki dolgozóval, megegyezés ügyfél lakásán vagy semleges helyen)
- üzletkötő (leendő üzleti partner helyzetének pozitívabb beállítása, vagy kedvezőbb kamat, kondíció adása)
 - hitelnyújtás (kockázatok alulértékelése – kapcsolatépítés vagy ellenszolgáltatás fejében)
 - hitelminősítés (finanszírozható legyen / átfutási idő csökkentése)
 - hitelkerethez kapcsolódó járulékos költségek magasán tartása vagy könynyítés elkerülése (szerződés-kötési vagy egyéb admin díjak)
 - felszámoló (ügyfél oldalon)
 - szerződés elfogadtatása (hitelvizsgálók, üzletkötők)
 - adatok meghamisítása (irat-részek összefénymásolása)
 - szabályozók teljesítésének látszata fenntartása
 - banki információk szolgáltatása ellenszolgáltatásért (nézd meg a számlámat / szólj, ha inkasszó érkezik...)
 - marketing (csak egy bizonyos céggel dolgozhatunk..)
 - ügyfél egyedi kérései (az igénybe vett szolgáltatás után kér előnyt, pl. kedvezőbb betéti kamatot – „már sok pénzt hoztam ide”)
 - szívesség szívességért (én forgalmazom a papírodat, te adod a jutalékot – valakinek érdeke, hogy ki kivel áll kapcsolatban, és noha ez legális üzleti kapcsolatnak látszik, az érdeket nem ismerjük, ismerhetjük)
 - projektfinanszírozás (forrásoldalon, ingatlanberuházók „bedőlésével”)
 - alkalmi korrupció – management szintjén
 - konferencia-meghívás és utaztatás (szakmai rendezvény)
 - „burkolt” korrupció (kedvezményes notebook, autó, tanulmányút)
 - bármely típusú politikai donáció
 - hitelügyintéző (akkor kap hitelt az ügyfél, ha pénzt ad – ügyintézési határidő lerövidítése vagy kedvező döntés, elbírálás elérése)

Egy vélemény szerint sokkal könnyebb visszaélést elkövetni *külföldi tulajdonossal nem* rendelkező banknál, mert külföldről nem diktálják a feltételeket, nem kötelezhetik a szolgáltatót szerteszede, eljárások bevezetésére, vagyis az itthoni menedzsmenttől függ, hogy milyen mélységű vagy szigorúságú rendszert alkalmaznak.

Közvetlenül tapasztalt-e vagy saját maga került-e korrupciós helyzetbe?

Az összes kérdés közül a legnehezebb és egyben legszemélyesebb: csak az tud igazán jól érteni, értelmezni egy problémát, jelenséget, ha már átélte, vagy közel került hozzá.

Általános vélemény volt, hogy hallomásból több esetről tudnak, de konkrét információkat azért nem ismernek, mert a felek jellemzően nem „teregetik ki” a megtörtént eseményeket, főként a reputációs kockázat miatt.

- Az interjúalanyok közül 8-an nem kerültek vélelmezhetően korrupciós szituációba, 5-en többféle megjelenési formában, de találkoztak a jelenséggel:
- nem biztos, hogy korrupciós célzattal, de pl. több műszaki eszköz kipróbálásának lehetősége felajánlásának végén óvatos célzást kapott, hogy a saját maga által használt eszközt megtarthatja (nem tudni, mire irányult, hisz az eszközt gondolkodás nélkül visszaadta)
- megengedettnél nagyobb mértékű ajándék nyújtása egy pályázat kapcsán (visszaautasításra került)
- hitelezési folyamat végén az ügyfél a fióki dolgozónak adott 500 ezer forintot, aki jelentette a központnak (pénzt visszaadták és a teljes ügyfélkapcsolatot is megszüntették – az esemény elemzése alapján inkább hálapénz volt, a korrekt és profi munka elismerése, mint befolyásolás)
- konkrét megvesztegetési kísérlet történt, de elutasította (konkrét információkat nem közölt)
- egy konkrét esetben 600 ezer forintot kapott egy ügyféltől, amit visszaadott (jelentette a menedzsmentnek, de utána komoly önvizsgálatot tartott, hogy mit érthetett félre az ügyfél)

Ismer-e / munkahelye használ-e korrupcióellenes intézkedéseket?

A korrupció jelenségének felismerése és értelmezése mellett ugyanolyan fontos a megelőzési és detektálási folyamatok, eljárások, sztenderdek alkalmazása, implementálása. A kutatás szempontjából különösen fontos, hogy erre a kérdésre kimerítő, a napi gyakorlatot is figyelembe vevő válaszok szülessenek.

A korrupcióellenes intézkedéseket részletes bontásban az alábbi táblázat mutatja be:

Intézkedés típusa	igen, használják	nem ismerik és / vagy nem használják
compliance szabályzat	11	2
etikai kódex	9	4
közvetítők szabályozása	11	2
zárt aukciós rendszer	9	4
összeférhetetlenség vizsgálata	10	3
beszállítók vizsgálata	8	5
éves vizsgálatok, risk assesment	3	10
oktatás, képzés része	10	3
feddhetetlenségi (anti-korrupciós záradék)	4	9
whistle blowing	8	5
ajándékelfogadási szabályok	12	1
2nd level controls	5	8
anti-corruption officer	3	10

A táblázatból jól látható – a szűk merítés ellenére –, hogy számos helyen komoly eljárási, szabályozási és ellenőrzési kontrollok bevezetése mellett döntöttek.

Az adatok egyértelműen mutatják, hogy a „klasszikus” megelőző intézkedések (ajándék-elfogadás, etikai kódex, közvetítők felügyelete, összeférhetlenség vizsgálata, az oktatás fontossága) nagyon jól beépültek a mindennapi munkavégzésbe.

A második szintű kontrollok beépítése vagy a korrupciós kockázatkezelés használata még nem elterjedt a szektorban, ahogy a szerződések feddhetlenségi záradékkal történő ellátása sem.

A feddhetlenségi záradék célja ...” ha a szerződő fél korrump, tisztességtelen, összejátszó vagy kényszerítő eljárásokban részt vett, a szerződést odaítélő szervezetnek joga van a tisztességtelen eljárás tudomására jutásától egy meghatározott időn – szokásosan egy éven – belül a szerződést érvényteleníteni. Jogosult tovább visszatartani a megítélt összeg még esedékes részletét

és/vagy véglegesen vagy határozott időre kizárni....” (Forrás: Szántó Zoltán – Tóth István János – Varga Szabolcs: A (kenő)pénz nem boldogít? 266. old.)

Külön öröm, hogy az anonim bejelentő rendszerek (whistle blowing) nagy számban vannak jelen a mindennapi működésben. Hatékonyságuk vizsgálata nem volt jelen kutatás résztémája, de az egyik interjúalany jelezte, hogy konkrét korrupciós eset feltárását a bejelentővonalon tett információ alapján végezték el.

A kért intézmények kis számában (3) dolgozik kinevezett és a korrupció megelőzésére dedikált felelős (anti-corruption officer). Annyira új fogalom és feladatkör (több banki terület részfeladatait fogja össze, szervezeti elhelyezkedése sem kialakult), hogy a következő 1-2 év fogja tisztázni eredményességét és egyben létjogosultságát (mivel, mennyivel több tud többet, mást, mint egy meglévő struktúrával és tapasztalattal rendelkező más kontroll-terület).

Milyen egyéb intézkedéseket lenne szükség, hogy a korrupció mértéke csökkenjen?

A korrupció megértése, megelőzése mellett fontos, hogy átfogóan lássuk, hogy a szektor helyzetét milyen új elemekkel, eszközökkel lehet javítani, megújítani. Az interjúalanyok analitikus képességét vettem igénybe az új ötletek megtalálásához.

Az interjúalanyok több hasznos és megfontolásra érdemes javaslatot tettek a korrupció mértékének csökkentése érdekében, reméljük, hogy a következő években sikerül alkalmazni, bevezetni őket:

- a megítélés, a jelenség szintjén: „nem elég tisztességesnek lenni, annak is kell látszani”
- több helyen létező és működő menedzser-szerződési kötelezettség (felső vezetők) kiterjesztése (köteles jelenteni a korrupciós helyzetet az anyavállalat felé)
- menedzsment támogatása (akár személyi következmények beépítése a kontrollok, folyamatok megsértésének)
- második szintű kontrollok általánossá tétele és napi használata (kockázatkezelés, éves vizsgálatok)

- dolgozók bejelentési kötelezettségének általánossá tétele
- döntést hozó személyek javadalmazása csekély a felelősséghez, a döntéshez képest (pl. kevés fizetéssel rendelkező kolléga könnyebben korrumpálható. Másképp: magasabb egzisztenciával bíró kolléga az állását is jobban megbecsüli)
- ügyintézési folyamatok csökkentése (lokális folyamatok központba helyezése), hatáskörök elhatárolása, anonimizált aukciók
- nemzetközi (angol, amerikai) szabályozás figyelembe vétele, a tapasztalatok felhasználása
- feddhetetlenségi záradék használatának /szerződési feltételként történő / általános használata
- döntési jogkörök szétválasztása (megosztott feladat- és hatáskörök)
- beszerzés szigorítása (pl. autó-értékesítés – zárt internetes aukciós rendszer, 4 szem-elv vagy több szem-elv alkalmazása)
- a korrupció elleni elvek, szabályok beépülése a képzési folyamatokba, több oktatás
- ahol korlátozottan működnek a korrupció elleni eljárások, minden munkavállalóra és közvetítőre ki kell terjeszteni, a menedzsment elkötelezettségével
- új ellenőrzési szempontok bevezetése
 - szállítók vonatkozásában: szállítói lista felállítása
 - dolgozók vonatkozásában: vagyonnyilatkozat bevezetése és tartalmi ellenőrzése (biztonsági szempontból érintett területen dolgozók részére, az adatvédelmi előírások betartása mellett)
 - dolgozók vonatkozásában: életmód-vizsgálat (kényes feladat, meghatározott munkát végző / beosztású dolgozók esetén, szintén több jogszabály együttes megfelelőségét követően)
- külső független kontroll (hatóság) felállítása és működése segítene (olyan eszközökkel, jogosítványokkal rendelkezne, amelyekkel bármilyen információhoz hozzájuthatna)

Egyes vélemény szerint a korrupció csökkentéséhez durva szankciók kellenének (teljes zéró tolerancia, enyhítő körülmény nélkül), ezért a korrupció elleni harc ma esélytelen.

Összegzés

1979-ben Hankiss Elemérnek igaza volt, aki szerint „...a korrupció betegség, ..., nem lehet adminisztratív eszközökkel az életből kiiktatni. Előfeltételeit és okait kell megszüntetni: ez az egyetlen igazi lehetőség.” (Hankiss Elemér: Társadalmi csapdák, 129.old.).

A XXI. században a kereslet-kínálati oldal (alkalmankénti óriási összegek, fontos üzleti információk, a szervezett bűnözés ereje, a társadalmi közöny vagy értetlenség) igenis megköveteli, hogy a szemlélet, a hozzáállás formálásán túl adminisztratív, szabályozási, eljárási rendszereket vezessünk be és alkalmazzunk minél hatékonyabban a jelenség hatásainak csökkentése érdekében.

A kutatási anyag bemutatta, hogy a pénzügyi intézmények egy része komoly anyagi, szervezeti, szervezési és szabályozási intézkedéseket vezetett be annak érdekében, hogy a korrupció minden lehetséges megjelenési formáit megelőzze vagy a bekövetkezett eseményt és annak hatásait, kockázatait kezelje (a károkat minimalizálja).

A kutatási anyag azt is bemutatta, hogy egy jól szabályozott rendszert is érnek, érhetnek külső behatások. Jól látható az is, hogy az egyre átgondoltabb és sikeresebb megelőző intézkedésekre az „ellenoldal” rendkívül gyorsan és hatékonyan próbál reagálni, vagy más kifejezéssel, igyekszik (verseny) előnyhöz, azaz a minél nagyobb profithoz vagy minél pontosabb információhoz hozzájutni. Ezért fontos, hogy a munkatársak minél alaposabb képzése mellett a megelőző rendszereket és eljárásokat folyamatosan fejlesszük és figyelembe vegyük a bűnözés legújabb trendjeit, módszereit, eredményeit is.

Maga a tanulmány a pénzügyi szektor kisebb részét öleli fel, ezért fontosnak tartom, hogy egy jövőbeni kutatás a szektor még több résztvevőjét, képviselőit

lőjét (faktorcégek, befektetési szolgáltatók, pénzügyi vállalkozások, pénzváltók, közvetítők) vonja be a kutatásba.

Remélem, hogy fenti kutatási anyag, a korrupcióellenes intézkedések és javaslatok segítséget, támpontot nyújtanak a megelőzésben dolgozó vezetők és alkalmazottaik részére a pénzügyi szektorban tapasztalható anomáliák hatásainak csökkentésére.

1. SZ. MELLÉKLET

Kutatás témája: Korrupció a pénzügyi szektorban (?)

A kutatás a pénzügyi szektor résztvevőire fókuszál, ugyanis az utóbbi években nem készült kifejezetten a szektorra irányuló kutatás.

A kutatás célja a pénzügyi szektor korrupciós helyzeteinek feltárása, a megelőzésre tett javaslatokkal.

A kutatás 2012. október és december között zajlik, az információk beszerzése a célcsoportba tartozó szolgáltatók képviselőivel folytatott személyes interjúk során történik.

Összesen 15 interjúra kerül sor: bank, takarékszövetkezet, lízingcég, biztosító közép- és felsővezetőit kérdezem a korrupciós helyzetekről. Az interjúalanyok mindegyike megőrzi anonimitását.

Az interjúk során 2 fajta feladatot, válaszlehetőséget biztosítok az interjúalanyok részére: egyrészt mindenki egy előre összeállított kérdőívre válaszol (kutatás mellékletét képezi), másrészt szabadon elmondhatja véleményét, megérzéseit, esetlegesen terveit, a jelenségre adható megoldási javaslatait.

A kérdőív válaszaiból levont következtetések (és statisztikai mutatók), valamint a megoldási javaslatok képezik a kutatás összegzését.

A kutatás Magyarország területén aktív szolgáltatást nyújtó pénzügyi intézmények tevékenységén alapul.

A kutatás 2012. december 15-re készül el, nem több mint 20 A/4-es oldal terjedelemben.

2. SZ. MELLÉKLET

Kérdés- / adatszoportok

1. Interjúalany neme, kora, iskolai végzettsége, mióta vezető
2. Szolgáltató: alkalmazotti létszám, nettó árbevétel
3. Van-e külföldi tulajdonos?
4. szttenderdek, eljárások mennyire kötöttek?
5. ad-e bármilyen segítséget a szabályok implementálásában?
6. Határozza meg a korrupció fogalmát
7. Milyen magatartásformákat sorol a korrupció témakörébe? (kizárólag pénzügyi szektor)
8. Van-e és ha igen, mennyire elterjedt a korrupció a szektorban (1-10-ig terjedő skálán becsülje meg a mértékét)
9. csökkent-e vagy nőtt-e az utóbbi években?
10. A korrupció negatív vagy pozitív jelenség? egyáltalán van-e, lehet-e pozitív hatása?
11. Milyen tevékenységnél lehet jelen konkrétan, soroljon fel példákat
12. Közvetlenül tapasztalt-e vagy saját maga került-e korrupciós helyzetbe?
13. Ismer-e / munkahelye használ-e korrupcióellenes intézkedéseket?
14. Milyen egyéb intézkedéseket lehetne tenni, hogy a korrupció mértéke csökkenjen?
15. Az interjú időtartama, hangulata; volt-e olyan kérdés, amelyre nem akart válaszolni?